

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-19>

УДК 334.012.2

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ПІДПРИЄМНИЦТВО» В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ

ESSENCE TRANSFORMATION OF THE ENTREPRENEURSHIP CONCEPT IN THE CONDITIONS OF THE CORPORATE SECTOR INFORMATIZATION

Нескородєва Інна Іванівна

кандидат економічних наук, доцент,
ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7750-777X>

Ян Буюнь

аспірант,
ННІ «Каразінська школа бізнесу»
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2832-6665>

Neskorodieva Inna, Yang Buyun

ERI «Karazin Business School»
V.N. Karazin Kharkiv National University

Інформаційна трансформація економіки створює нові умови, можливості, перспективи та ризики розвитку підприємства. Без розуміння тенденцій в зміні парадигми щодо трактування дефініції підприємництва неможливе забезпечення ефективного корпоративного управління, що зумовило актуальність дослідження. Метою статті є уточнення поняття «підприємництво» та визначення особливостей підприємницької діяльності в умовах інформатизації корпоративного сектору. З використанням методу термінологічного аналізу встановлено відмінності в функціональних та суб'єктних характеристиках підприємницької діяльності для традиційної та інформаційної економіки. Визначено вектор змін пріоритетності ключових характеристик підприємця як суб'єкту інформаційної економіки. Уточнено зміст категорії «підприємництво» в умовах інформатизації корпоративного сектору з позиції поєднання суб'єктного та функціонального підходів, що є теоретичним базисом для здійснення практичних досліджень в напрямку забезпечення ефективності корпоративного управління в Україні.

Ключові слова: підприємництво, корпоративне управління, інформаційна економіка, традиційна економіка, підприємець, суб'єктний, функціональний підхід.

Информационная трансформация экономики создает новые условия, способности, перспективы и риски развития предпринимательства. Без понимания тенденций в изменении парадигмы относительно трактовки дефиниции предпринимательства невозможно обеспечение эффективного корпоративного управления, что обусловило актуальность исследования. Целью статьи является уточнение понятия предпринимательство и определение особенностей предпринимательской деятельности в условиях информатизации корпоративного сектора. С использованием метода терминологического анализа установлены отличия в функциональных и субъектных характеристиках предпринимательской деятельности для традиционной и информационной экономики. Определен вектор изменений приоритетности ключевых характеристик предпринимателя как субъекта информационной экономики. Уточнено содержание категории «предпринимательство» в условиях информатизации корпоративного сектора с позиции сочетания субъектного и функционального подходов, что является теоретическим базисом для осуществления практических исследований в направлении обеспечения эффективности корпоративного управления в Украине.

Ключевые слова: предпринимательство, корпоративное управление, информационная экономика, традиционная экономика, предприниматель, субъективный, функциональный подход.

Information transformation of the economy creates new conditions, opportunities, prospects, and risks of enterprise development. Without understanding the trends in the paradigm shift in the interpretation of entrepreneurship, it is impossible to ensure effective corporate governance, which led to the study's relevance. The purpose was to clarify the concept of «entrepreneurship» and determine the features of entrepreneurial activity in terms of informatization of the corporate sector. The methodological basis was the terminological analysis method used to clarify the essence of the entrepreneurship concept in terms of corporate informatization. According to the study results, we have determined differences in the functional characteristics of entrepreneurial activity in the traditional and information economy. The subjective component of the studied category has been clarified, given the change in the functional element of entrepreneurship. Based on the consideration of the entrepreneurship concept in classical economics and modern scientific concepts, the general main characteristics of business entities in terms of economic, social, psychological components are identified. Determined the changes trends in the priority of critical characteristics of the entrepreneur in terms of informatization of the corporate sector. Established that the main factors of corporate sector development in the information economy are such characteristics of the entrepreneur as creativity and innovation, quality education and continuous knowledge generation, perseverance and focus, sociability and resilience, ability to establish business relationships, independence, self-sufficiency, development of partnership, obtaining economic benefits. The terminological analysis provided an opportunity to clarify the content of the «entrepreneurship» in terms of informatization of the corporate sector by combining subjective and functional approaches, which is the theoretical basis for practical research to ensure effective corporate governance in Ukraine.

Keywords: entrepreneurship, corporate governance, information economics, traditional economics, entrepreneur, subjective, functional approach.

Постановка проблеми. Особливості сучасного розвитку корпоративного управління, яке базується на генерації, використанні та розповсюдженні нових знань, зумовлюють необхідність інкорпорації економіко-теоретичного знання про концепцію розвитку підприємництва з огляду на два фундаментальні причинні фактори:

– підприємництво являє собою фундамент становлення та невід'ємний елемент канонічно функціонуючої ринкової економіки. Без інституту підприємництва ринкова економіка і загалом суспільство неспроможне забезпечити розвиток. Справедливо зазначити, що інтенсивний розвиток підприємництва є необхідною умовою функціонування стабільної та ефективної економічної активності в державі та стрижневою умовою збалансованості між експлуатацією ресурсів та розвитком людського суспільства [1];

– підприємництво несе у собі необхідні передумови якісних змін в системі економічних відносин та діяльності суб'єктів господарювання, забезпечення ефективності корпоративного управління [2].

Така ситуація актуалізує необхідність зміни принципів управління, але також відкриває і широкі можливості: нові технології та ринки, нові темпи зростання та нові робочі місця, що створюються з появою інноваційних товарів та послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних аспектів пояснення сутності концепції підприємництва за різних парадигм економічного розвитку присвячені праці багатьох вчених [1–6].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Концепція підприємництва по-різному розуміється різними вченими та авторами. Серед експертів не було і не існує до нині єдиного визначення терміну «підприємництво», так як для пояснення цього терміну використовувалися різні виміри, а тому і визначення також змінювалися з часом. Слід зазначити, що у розвитку знання про корпоративне управління та підприємницьку діяльність існують деякі об'єктивні труднощі, пов'язані з понятійно-термінологічною нечіткістю предмета наукового пізнання. Досить часто значна частина понять і термінів, якими описується предмет дослідження, є або невичерпаними, тобто, такими, що не мають точного визначення, або неоднозначними, що вживаються в різних, не завжди диференційованих значеннях.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є уточнення поняття «підприємництво» та визначення особливостей підприємницької діяльності в умовах інформатизації корпоративного сектору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підприємництво в ринкових умовах є основою добробуту суспільства та розвитку держави. Тому пріоритетними завданнями держави є: забезпечення правових засад для регламентації здійснення вільного, ефективного підприємництва та можливості безперешкодно заснувати свою підприємницьку справу; стимулювання поширення підприємницької діяльності у різних галузях економіки та серед різних верств населення; подолання необґрунтованих адміністративних бар'єрів

для здійснення правомірної господарської діяльності, а також впровадження дієвої системи захисту цивільних прав [7]. Через таку високу значущість підприємницької діяльності термін «підприємництво» отримав статус конституційного, тобто закріпленого Конституцією як однієї з наріжних концепцій, що мають принципове значення для існування та належного функціонування правової держави. Зокрема, згідно ст. 42 Конституції України передбачено, що без виключень «кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом» [8].

За результатами дослідження здійснено термінологічний аналіз поняття «підприємництво». Це один із теоретичних методів дослідження, який спрямований на розкриття сутності досліджуваних економічних явищ за допомогою виявлення та уточнення значень термінів (понять), що їх позначають [3]. Результатом термінологічного аналізу, як правило, стають дефініції та експлікації, а також позначення виявлених наукових підходів (позицій) до трактування та визначення відповідних понять.

Розглянуті підходи до аналізу феномена підприємництва досліджували аспекти історичної динаміки в умовах традиційної економіки [1-6], тобто як еволюціонували підходи до розуміння даного поняття в системі корпоративного управління під впливом змін, які відбувалися в економічному середовищі суспільства. Термінологічний аналіз засвідчив, що трактування підприємництва в науковій літературі базується на двох загальних підходах:

– функціональний підхід, який відображає мету підприємницької діяльності та особливості взаємодії підприємця із зовнішнім середовищем;

– суб'єктний підхід, зосереджений на дослідженні особистих якостей підприємця, які спонукають його до здійснення підприємницької діяльності.

Але слід відзначити, що в сучасних умовах підприємницька діяльність реалізується в умовах цифрової трансформації корпоративного сектору. Цифрова трансформація передбачає перехід від роботи на папері до більш гнучкого середовища, в якому кінцевий користувач може вибирати і підключати необхідні бізнес-інструменти [5]. Такі умови вимагають від підприємницької діяльності постійного розвитку, гнучкості та адаптації до постійних змін.

Цифрові технології забезпечують мінімізацію трансакційних витрат, прискорюють підприємницьку діяльність та виробництво, а це

в свою чергу значно скорочує термін життя як товару, так і життєвий цикл підприємства. Цифровій трансформації економіки притаманні різні винаходи чи наукове відкриття, нові інструменти чи технології, накопичення яких є умовою для здійснення інновацій, але за своїм змістом вони не є інноваціями. Саме підприємці в процесі здійснення підприємницької діяльності використовують накопичувані протягом кількох десятирічків винаходи, відкриття, нові технології для ускладнення системи поділу праці, методом спроб і помилок сприяючи складання нової технологічної платформи [6]. Складання нової технологічної платформи дає шанс на системне масштабне ускладнення системи поділу праці.

Такі трансформації потребують фундаментальних постійних змін в підходах до корпоративного управління, культури, зовнішніх та внутрішніх комунікаціях підприємницької діяльності, до генерування знань та методів розвитку професійних компетенцій та інше. В умовах цифрової економіки якщо підприємство постійно не застосовує можливостей сучасних технологій, не адаптується до темпу та особливостей ведення бізнесу, воно не зможе конкурувати з тими, хто вже впровадив їх в підприємницьку діяльність. Щоб підтримувати конкурентоздатність та розвивати бізнес, потрібно бути швидким і гнучким, постійно змінюватися, повсюдно використовувати інновації та адаптуватися до змін не тоді, коли є можливість, а коли є потреба. Звідси випливає необхідність інноваційної культури підприємництва, можливості створювати та реалізовувати ефективні проекти з високою швидкістю. Тому не можна погодитися з вченими, які стверджують, що підприємництво – це процес щодо отримання економічної вигоди [3]. Перш за все в умовах цифрового суспільства за своїм змістом це безперервна адаптивна інноваційна діяльність.

При переході до цифрової економіки відбуваються зміни в умовах ринкової конкуренції у зв'язку з постійною потребою змін. Під дизруптивним впливом інновацій конкурента взаємодія повністю змінює формат підприємницької взаємодії: від зміни статусу конкурента до партнера (мережевий партнер, колаборація інновацій та інше) чи виникнення протилежного явища – конкурентний підрив (для прикладу, за рахунок інформаційних технологій отримання конкурентами доступу до використання клієнтської бази, інфраструктури на міжгалузевому рівні, успішний стартап новачків, інше) [5; 9–10]. Як наслідок, форми

та методи підприємницької діяльності повинні постійно змінюватися, отримуючи можливість створювати вартість в нових сегментах ринку чи шукати нові центри створення вартості у своїх колишніх галузях.

Сучасний розвиток підприємництва базується перш за все на такому ключовому ресурсі як інформація, а клієнти являють собою головний фактор прибутковості [5]. Проблеми клієнта, їх вирішення стають джерелом прибутку. У цифровій економіці робота з покупцем індивідуалізується, практикується залучення до його завдань та співпереживань. Зростає цінність клієнтського досвіду, який також стає джерелом прибутку та одночасно здобувається благо в сегменті міжпідприємницьких відносин. А цифрова трансформація підприємницької діяльності сприяє цьому завдяки прогресивним технологіям, наприклад, Big Data або Artificial Intelligence [11]. Ці технології спрямовані на обробку потоків інформації, на підставі якої можна ухвалювати рішення, адаптувати пропозиції під конкретних клієнтів і прогнозувати їхню поведінку.

Організаційна структура підприємства також модифікується за умов цифрової трансформації. В традиційній економіці бізнес розвивався здебільшого централізовано, з головним офісом, великою кількістю штатних працівників, зростанням адміністративних витрат та таке інше. Цифрова трансформація економіки зумовлює нову організаційну структуру підприємницької діяльності – систему ланцюжка блоків (блокчейн) [12]. Перевагою блокчейну як форми організації підприємства є децентралізованість, завдяки якій платежі переміщуються у глобальному просторі миттєво та прозоро, суттєво скорочуючи вартість внутрішньофірмових транзакцій. Принцип глобальної децентралізації прискорює стирання кордонів між країнами та розвиток підприємництва поза юрисдикцією країн [12]. З поширенням блокчейну прогнозується розповсюдження мультинаціональної підприємницької діяльності.

На основі вище викладеного можна стверджувати, що інформаційні технології корінним чином трансформують функціональну складову підприємницької діяльності порівняно з умовами традиційної економіки (рис. 1).

З огляду на те, що функціональна складова підприємництва піддається значним перетворенням під впливом інформаційної трансформації економічних відносин, можна стверджувати, що з точки зору суб'єктного підходу розуміння змісту підприємництва також змінюється.

Загалом можна свідчити, що образ підприємця в умовах традиційної економіки має характеристики трудоголіка, який мав доступ до влади та зв'язки серед чиновників, але з певними навичками стратегічного мислення та комунікабельності. На основі використання поняття «підприємство» в класичній економіці та сучасних наукових концепціях можна визначити загальні основні характерні риси підприємця за трьома змістовними референціями в умовах традиційної економіки (рис. 2).

Зважаючись на узагальнення характеристик підприємця та функціональних особливостей підприємництва в умовах традиційної економіки, що представлені в науковій літературі, можна дати наступне визначення підприємництва: діяльність направлена на створення цінностей та отримання економічної вигоди за допомогою визнання ділових можливостей, прийняття відповідальності за ризик з використанням управлінських навичок для мобілізації людських, фінансових, матеріальних ресурсів та за необхідністю використання інновацій для реалізації певних бізнес-проектів.

Цифрова трансформація бізнес-процесів вимагає від підприємців оперативно ухвалювати рішення, блискавично адаптувати роботу до вимог поточного моменту та максимально якісно задовольняти потреби клієнтів. Тому на зміну досвіду підприємця, як необхідної складової успішної підприємницької діяльності в традиційній економіці, в умовах цифрової трансформації більш об'єктивнішими стають такі характеристики підприємця, як креативність та інноваційність, якісна освіта та безперервне генерування знання, ідей, наполегливість та цілеспрямованість, комунікабельність та сресостійкість, уміння налагоджувати ділові зв'язки та інше. Ці чинники вже набагато об'єктивніші а ніж лише підприємницький досвід та доступ до важелів влади (рис. 3).

Висновки. Зважаючи на вищевикладене сформовано наступне визначення дефініції підприємства в умовах інформатизації корпоративного сектору: безперервна адаптивна інноваційна діяльність суб'єктів господарювання (підприємців) на основі постійного пізнавального процесу і ускладнення поділу праці з метою пошуку можливостей та ринкових ніш для створення нових цінностей. Таким чином в межах дослідження було уточнено зміст категорії «підприємство» з позиції поєднання суб'єктного та функціонального підходів пізнання та врахування особливостей підприємницької діяльності під впливом інформатизації корпоративного сектору.

Рис. 1. Порівняльна характеристика критеріїв розвитку підприємницької діяльності в умовах традиційної та інформаційної економіки

Джерело: складено на основі [4–5; 9–10]

МЕНЕДЖМЕНТ

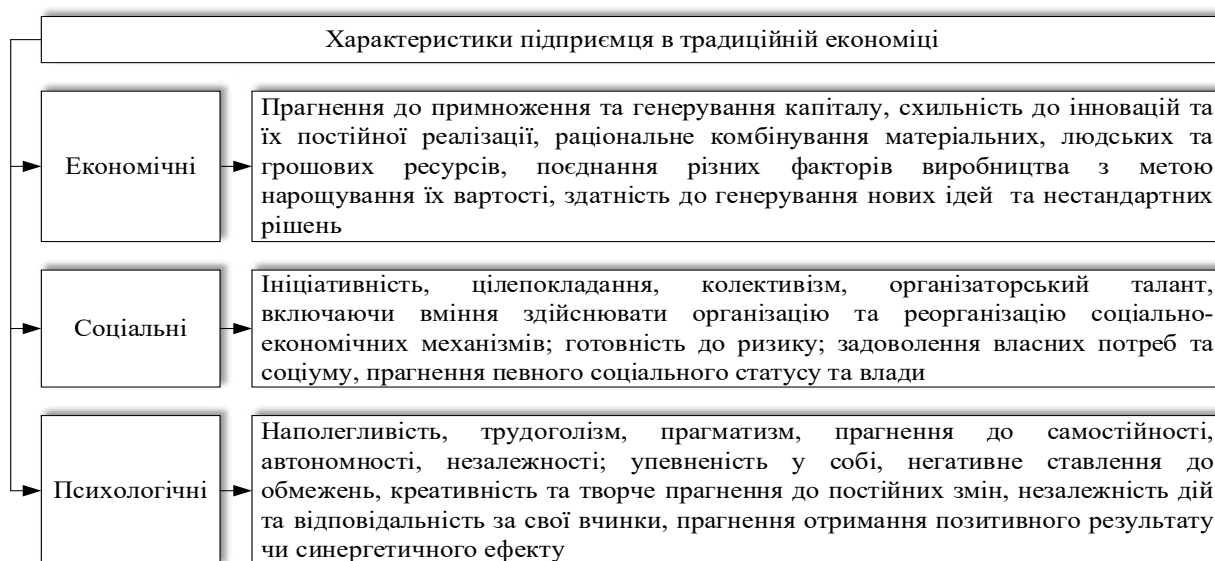

Рис. 2. Основні характерні риси суб'єктів підприємництва в умовах традиційної економіки

Джерело: складено на основі [5; 10]

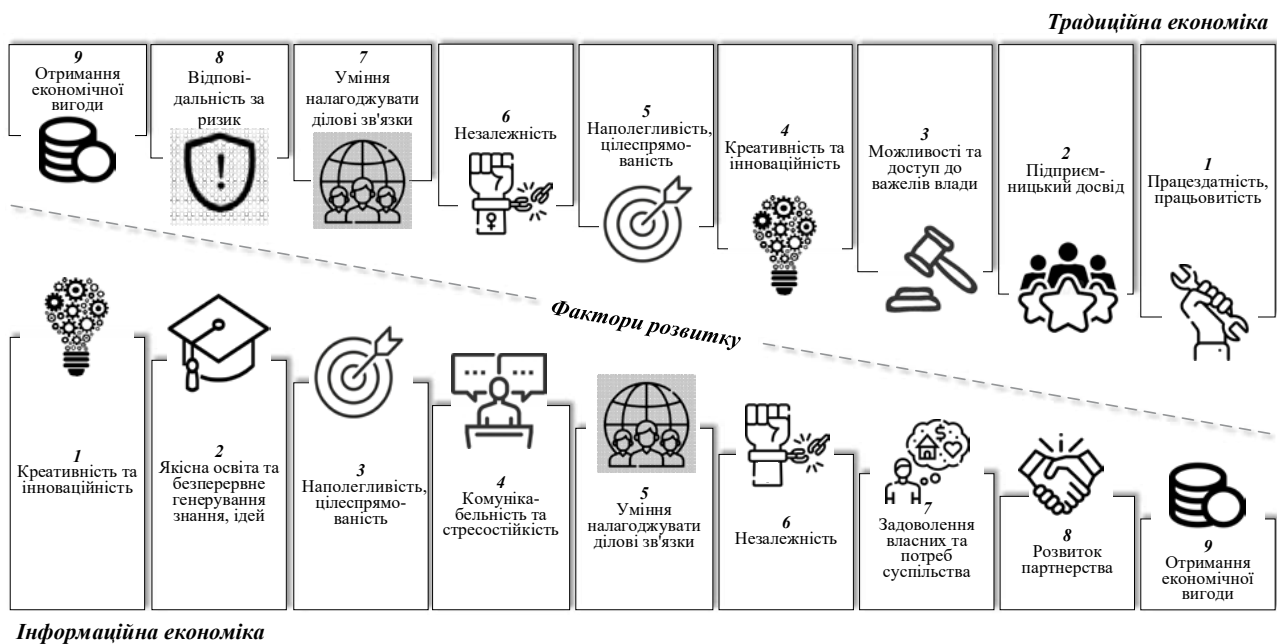

Рис. 3. Компарування пріоритетності ключових характеристик підприємця для успішного розвитку підприємницької діяльності

Джерело: складено на основі [4–5; 9–10]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Chandna V. Social entrepreneurship and digital platforms: Crowdfunding in the sharing-economy era. *Business Horizons*. 2021. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0007681321001683>
2. Goyal L. Exploring frugal innovation in social entrepreneurship: Insights from emerging economies. *Organizational Dynamics*. 2021. Vol. 50. Is. 2. 100782. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0090261620300346>
3. Афендікова Н. О. Сучасні підходи щодо розвитку підприємництва в сільському господарстві України. *Агросвіт*. 2018. № 10. С. 8–11.
4. Ходаківська О. В. та ін. Моделі підприємництва в умовах інноваційної економіки та економіки знань: управління ресурсами та витратами. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 15. С. 5–11.
5. Youssef A. B. Digitalization of the economy and entrepreneurship intention. *Technological Forecasting and Social Change*. 2021. Vol. 164. 120043. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0040162518301768>
6. Afawubo K., Noglo Y. A. ICT and entrepreneurship: A comparative analysis of developing, emerging and developed countries. *Technological Forecasting and Social Change*. 2021. 121312. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0040162521007447>
7. Бавико О. Є.. Необхідність державного регулювання підприємництва та механізми його здійснення. *Ефективна економіка*. 2017. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5985>
8. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
9. Нескородева І. І. Особливості функціонування фондового ринку України. *Вісник НБУ*. 2013. № 2(204). С. 36–42.
10. Neskorodeva I., Pustovgar S. An Approach to Predicting the Insolvency of Ukrainian Steel Enterprises Based on Financial Potential. *Journal of Eastern European and Central Asian Research*. 2015. Vol. 2. No 2. P. 44–55.
11. Forecasting the macrolevel determinants of entrepreneurial opportunities using artificial intelligence models / S. B. Jabeur et al. *Technological Forecasting and Social Change*. 2021. 121353. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0040162521007848>
12. Friedman N., Ormiston J. Blockchain as a sustainability-oriented innovation? Opportunities for and resistance to Blockchain technology as a driver of sustainability in global food supply chains. *Technological Forecasting and Social Change*. 2021. Vol. 175. 121403. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0040162521008349>

REFERENCES:

1. Chandna V. (2021) Social entrepreneurship and digital platforms: Crowdfunding in the sharing-economy era. *Business Horizons*. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0007681321001683>
2. Goyal L. (2021) Exploring frugal innovation in social entrepreneurship: Insights from emerging economies. *Organizational Dynamics*, vol. 50, is. 2, 100782. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0090261620300346>
3. Afendikova N. O. (2018) Suchasni pidkhody shchodo rozvytku pidpryyemnytstva v sil's'komu hospodarstvi Ukrainy [Modern approaches to the development of entrepreneurship in agriculture of Ukraine]. *Agrosvit*, no. 10, pp. 8–11.
4. Khodakivs'ka O. V., Hnatenko I. A., Dyachenko T. O., Sabiy I. M. (2021) Modeli pidpryyemnytstva v umovakh innovatsiynoyi ekonomiky ta ekonomiky znan': upravlinnya resursamy ta vytratamy [Entrepreneurship models in the conditions of innovative economy and knowledge economy: resource and cost management]. *Investments: practice and experience*, no. 15, pp. 5–11.
5. Youssef A. B., Boubaker S., Dedaj B., Carabregu-Vokshi M. (2021) Digitalization of the economy and entrepreneurship intention. *Technological Forecasting and Social Change*, vol. 164, 120043. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0040162518301768>
6. Afawubo K., Noglo Y. A. (2021) ICT and entrepreneurship: A comparative analysis of developing, emerging and developed countries. *Technological Forecasting and Social Change*, 121312. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0040162521007447>
7. Bavyko O. Ye. (2017) Neobkhdnist' derzhavnoho rehulyuvannya pidpryyemnytstva ta mekhanizmy yoho zdiysnennya [The need for state regulation of entrepreneurship and mechanisms for its implementation]. *Effective Economy*, 12. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5985>
8. Verkhovna Rada of Ukraine (1996) Constitution of Ukraine. Law of Ukraine of June 28, 1996 № 254k/96-VR. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
9. Neskorozyeva I. I. (2013) Osoblyvosti funktsionuvannya fondovoho rynku Ukrainy [Features of the stock market of Ukraine]. *Bulletin of the NBU*, no. 2(204), pp. 36–42.
10. Neskorozyeva I., Pustovgar S. (2015) An Approach to Predicting the Insolvency of Ukrainian Steel Enterprises Based on Financial Potential. *Journal of Eastern European and Central Asian Research*, vol. 2, no. 2, pp. 44–55.
11. Jabeur S. B., Ballouk H., Mefteh-Wali S., Omri A. (2021) Forecasting the macrolevel determinants of entrepreneurial opportunities using artificial intelligence models. *Technological Forecasting and Social Change*, 121353. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0040162521007848>
12. Friedman N., Ormiston J. (2021) Blockchain as a sustainability-oriented innovation? Opportunities for and resistance to Blockchain technology as a driver of sustainability in global food supply chains. *Technological Forecasting and Social Change*, vol. 175, 121403. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0040162521008349>